

ยาแก้ชักเสบตัวเองได้ไหม

คนส่วนใหญ่มีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับยาแก้ชักเสบ ทั้งนี้คำว่า “ชักเสบ” ในความหมายของภาษาที่คนทั่วไปเข้าใจมักมีความหมายแตกต่างจากความหมายทางการแพทย์เพราะคนทั่วไปมักเข้าใจว่าหากพูดถึงคำว่า “ชักเสบ” นั้น หมายถึงการติดเชื้อโรคเช่น คอชักเสบ โพรงจุมุกชักเสบ ปอดชักเสบ เป็นต้น

แต่ในทางการแพทย์ “การชักเสบ” ถือได้ว่าเป็นกลไกป้องกันตนเองที่สำคัญของร่างกายจากเชื้อโรค ทั้งยังใช้ในการกำจัดเซลล์ที่ผิดปกติในร่างกาย รวมไปถึงการกระตุ้นให้เกิดการสมานแผลและการเกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อสารก่อภูมิแพ้ต่างๆ ซึ่งตามทฤษฎีทางการแพทย์นั้นหากแบ่งการชักเสบตามประเภทของสาเหตุการเกิด จะสามารถแบ่งได้เป็น การชักเสบที่เกิดจากการติดเชื้อ และการชักเสบแบบไม่ติดเชื้อ

การชักเสบที่เกิดจากการติดเชื้อ เป็นการตอบสนองของภูมิคุ้มกันของร่างกายเพื่อต่อต้านเชื้อโรคที่บุกรุกเข้าสู่ร่างกายของเรา เช่น การที่เรามีไข้ เกิดหนองบริเวณที่เป็นบาดแผล หรือภายในลำคอชักเสบวมแดง เวลาติดเชื้อในลำคอ

การชักเสบแบบไม่ติดเชื้อ เช่น ภาวะผิวหนังชักเสบที่เกิดหลังจากถูกน้ำร้อนลวก ภาวะข้อชักเสบในผู้ป่วยโรคเกาต์หรือรูมาตอยด์ กล้ามเนื้อชักเสบจากการยกของหนัก เป็นต้น

ยาแก้ชักเสบที่คนทั่วไปเรียกกันจึงมักหมายถึง ยาฆ่าเชื้อแบคทีเรียหรือยาปฏิชีวนะ ยานี้จะออกฤทธิ์ฆ่าเชื้อแบคทีเรียซึ่งเป็นสาเหตุเริ่มต้นของการชักเสบ เมื่อการติดเชื้อแบคทีเรียดีขึ้น ผู้ป่วยก็จะค่อยๆ หายเป็นปกติ ยาปฏิชีวนะไม่มีฤทธิ์ลดการชักเสบ และต้องรับประทานติดต่อกันจนครบตามระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งขึ้นอยู่กับชนิดของการติดเชื้อเพื่อป้องกันการเกิดเชื้อโรคดื้อยา ในขณะที่การชักเสบแบบที่ไม่ได้เกิดจากการติดเชื้อ ก็ไม่ควรได้รับยาฆ่าเชื้อแต่อาจรับประทาน “ยาแก้ชักเสบหรือยาด้านชักเสบ” ได้ ยาด้านชักเสบนี้จะมีฤทธิ์ลดการชักเสบ ลดไข้ แก้ปวด หรือ ลดบวม ยาในกลุ่มนี้ไม่จำเป็นต้องรับประทานติดต่อกันจนครบกำหนดหรือจนหายหมด ดังนั้นยาฆ่าเชื้อแบคทีเรียหรือยาปฏิชีวนะจึงไม่ควรเรียกว่า ยาแก้ชักเสบ

ยาปฏิชีวนะมีหลายชนิด การเลือกใช้ยาต้องให้เหมาะสมและตรงกับชนิดของโรคที่จะรักษาและควรจะได้รับประทานยาให้ครบตามกำหนด การได้รับยาไม่ครบตามปริมาณหรือได้รับในขนาดที่ไม่เหมาะสมจะส่งผลเสียโดยตรงคือ อากาศของโรคอาจไม่ดีขึ้นและอาจทำให้เกิดเชื้อดื้อยาได้ แต่การรับประทานยาปฏิชีวนะนานเกินไปหรือใช้มากเกินความจำเป็นก็มีผลเสียเช่นกัน ดังนั้นการเลือกใช้ยาปฏิชีวนะควรต้องอยู่ในการควบคุมดูแลของแพทย์หรือขอคำแนะนำจากเภสัชกรก่อนใช้เสมอ ไม่ควรซื้อยารับประทานเอง

ผลเสียจากใช้ยาปฏิชีวนะนานเกินความจำเป็น หรือพร่ำเพรื่อที่พบบ่อยคือ

- เชื้อแบคทีเรียจะมีปรับตัวให้ทนต่อยาปฏิชีวนะส่งผลให้เกิดเชื้อดื้อยาได้
- เกิดการทำลายเชื้อแบคทีเรียอื่นๆ ที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย เชื้อแบคทีเรียบางชนิดเป็นเชื้อที่มีประโยชน์สร้างความสมดุลในร่างกาย และอาจจะช่วยป้องกันการติดเชื้อโรคอื่นๆ ได้ด้วย โดยเฉพาะเชื้อที่อาศัยอยู่ในทางเดินอาหาร การรับประทานยาปฏิชีวนะ อาจส่งผลให้เชื้อเหล่านี้ลดลง และเกิดการติดเชื้ออื่นๆ ตามมาได้
- อาจได้รับผลข้างเคียงของการใช้ยา เช่น ปวดท้อง ท้องเสีย อาเจียน ผื่นคัน หรือลมพิษ เป็นต้น
- ยาปฏิชีวนะบางชนิด อาจรบกวนการทำงานของยากลุ่มอื่นได้ หรือเรียกว่าเป็นปฏิกริยาระหว่างยา อาจทำให้ฤทธิ์ของยาปฏิชีวนะหรือยาอื่นๆ ที่รับประทานอยู่เพิ่มขึ้นจนเกิดผลข้างเคียงที่มากขึ้น หรือลดลงจนไม่ได้ผลในการรักษาได้ ดังนั้นหากมีโรคประจำตัว หรือรับประทานยาใดๆ เป็นประจำ ควรบอกแพทย์หรือเภสัชกรก่อนทุกครั้ง หากต้องรับประทานยาปฏิชีวนะ

ยาปฏิชีวนะมีหลายรูปแบบเช่น ยาเม็ด ยาแคปซูล ยาน้ำรับประทาน ยาผงอยู่ในซองสำหรับรับประทาน ยาฉีด ยาครีม ยาเจล และยาขี้ผึ้ง เป็นต้น การเลือกใช้ยาปฏิชีวนะแบบใดในการรักษาขึ้นอยู่กับโรคติดเชื้อที่เป็น และความรุนแรงของโรคนั้นๆ โรคติดเชื้อแต่ละชนิดอาจเกิดจากการติดเชื้อที่ต่างกัน ดังนั้น ยาปฏิชีวนะที่เลือกใช้ก็อาจแตกต่างกันได้

การซื้อยาปฏิชีวนะใช้เองหรือใช้ตามคำบอกเล่ามักส่งผลเสียมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับ เช่น

- สูญเสียความสามารถในการรักษาโรค เพราะเลือกใช้ยาปฏิชีวนะไม่ตรงกับโรคที่เป็น
- ก่อให้เกิดพิษหรือการแพ้ยาปฏิชีวนะ บางรายอาจถึงขั้นรุนแรง ต้องนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล และอาจเสียชีวิตได้
- สูญเสียทางเศรษฐกิจด้วยค่าใช้จ่ายในการซื้อยาและไม่ได้รับประสิทธิผลของยาที่ใช้ในการรักษา
- เป็นสาเหตุสำคัญของเชื้อดื้อยา ซึ่งต่อไปเมื่อเกิดการติดเชื้อที่ต้องการการรักษาด้วยยาปฏิชีวนะมักจะรุนแรงขึ้น รักษาได้ยากขึ้น มีโอกาสเสียชีวิตได้สูงขึ้นเช่นกัน

โรคหวัดเจ็บคอ ส่วนใหญ่เกิดจากการติดเชื้อไวรัส จะมีอาการ น้ำมูกไหล ไอ เสียงแหบ เจ็บคอ มีไข้ โรคนี้จะหายได้เองภายใน 7-10 วัน โดยไม่ต้องใช้ยาปฏิชีวนะ แต่ถ้ามีอาการเจ็บคอ มีหนองที่ต่อมทอนซิล ต่อมน้ำเหลืองใต้ขากรรไกรโตและกดเจ็บ หรืออาการแย่ลง ต้องไปพบแพทย์

โรคท้องเสีย เกือบทั้งหมดมักเกิดจากเชื้อไวรัส หรืออาหารเป็นพิษ มีอาการถ่ายเหลว หรือถ่ายเป็นน้ำ อาจมีคลื่นไส้ อาเจียนร่วมด้วย รักษาโดยให้ดื่มน้ำเกลือแร่ ไม่ต้องใช้ยาปฏิชีวนะ แต่ถ้ามีไข้สูง หรือถ่ายอุจจาระ มีมูกเลือดปน ต้องไปพบแพทย์

บาดแผลเลือดออก เช่น แผลมีดบาด แผลถลอก บาดแผลเล็กน้อยจากอุบัติเหตุ ซึ่งล้างทำความสะอาดได้ถูกต้อง มักไม่ต้องใช้ยาปฏิชีวนะ แต่ถ้าเป็นแผลที่เท้า ตะปูตำ สัตว์กัด หรือโดนสิ่งสกปรก เช่น มูล สัตว์ หรือมีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ต้องไปพบแพทย์

โดยสรุป คำแนะนำสำคัญในการใช้ยาปฏิชีวนะคือควรต้องได้รับคำแนะนำจากแพทย์ หรืออย่างน้อย ควรต้องปรึกษาเภสัชกรก่อนเสมอ เพราะนอกจากอันตรายจากการใช้ยาปฏิชีวนะโดยไม่จำเป็นดังกล่าวแล้ว ยังมีปัจจัยที่ต้องพิจารณาในการเลือกใช้ยาปฏิชีวนะอีกหลายประการ ผู้ป่วยบางรายมีโรคประจำตัว เช่น โรคตับ โรคไต ซึ่งอาจจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้ยาบางประเภท หรืออาจจะต้องมีการปรับขนาดยาให้เหมาะสม อายุของผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยเด็กซึ่งต้องคำนวณปริมาณของยาที่เหมาะสม นอกจากนี้ผู้ป่วยบางรายอาจมีประวัติ การแพ้ยาบางชนิด การแจ้งแพทย์และเภสัชกร ให้ทราบว่าคุณเองแพ้ยาชนิดใด จะเป็นการปลอดภัยกับตัว ผู้บริโภคเอง